

ku-ku!

haurrekin hitz egiten hasteko

Euskara ikasten ari zara eta oso ondo ez badakizu ere, semearekin edo alabarekin euskaraz berba egin gura duzu? Hementxe duzu horretarako laguntza!

Guraso askoren kezka da hori eta Udaleko euskara zerbitzua horren jakitun da. Egoera horretan zaudeten gurasoontzat, edota, beste barik zuen seme-alabekin euskaraz egin gura duzenontzat, **Ku-Ku** liburuxka argitaratu du Udalak, seme alabekin euskaraz berba egiteko aukera -bakoitzak ahal duen neurrian- izan dezazuen.

Liburuxkatxoa lau zatitan banatuta dago hitzak eta espideak errazago aurki ditzazuen. Hasieran hiztegi labur bat agertzen da, hainbat ataletan banatuta; ondoren, umeekin berba egiterakoan egiten ditugun akats ohikoenak jaso ditugu; eta amaiera aldean, zuen seme-alabekin gozatzeko jolasak eta abestiak aurkitu ahal izango dituzue.

Umetan erraza da euskara ikastea. Lagundu iezaiezu!

¿No sabes euskera o lo estás aprendiendo pero quieres que tu hijo/a aprenda desde pequeñito/a?

En el Servicio Municipal de Euskera somos conscientes de la preocupación de muchos padres y madres que aun no sabiendo euskera os gustaría que vuestras/os hijas e hijos lo hablasen. Partiendo de esa base, el ayuntamiento ha publicado **Ku-Ku** con el objetivo de facilitaros una mínima comunicación en euskera con vuestros hijos e hijas -cada uno en la medida que pueda-.

La publicación se divide en cuatro apartados; la primera parte comprende un diccionario donde además de palabras, se incluyen expresiones empleadas para darles de comer, dormirles, etc. Junto al diccionario hemos recopilado algunos de los errores más frecuentes que se cometen al hablar con los más pequeños; y para finalizar os ofrecemos algunos juegos y canciones para disfrutar con vuestras hijas e hijos.

Cuando son niños aprenden con facilidad. ¡Ayúdales!

urkibide

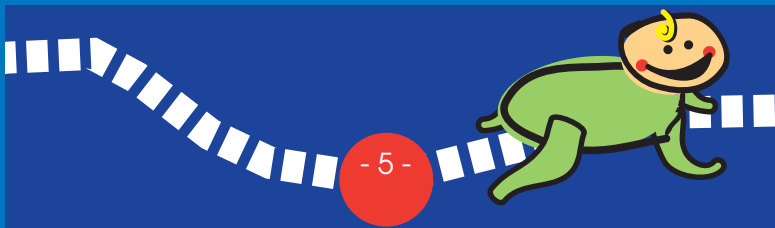
Hiztegia / diccionario 6 orr.

- Ekintzak / acciones 7 orr.
- Izenak eta adjektiboak / sustantivos y adjetivos 10 orr.
- Onomatopeiak / onomatopeyas 13 orr.
- Gorputz atalak / partes del cuerpo 16 orr.
- Senideak / familia 17 orr.
- Jostailuak eta tresnak / juguetes y otros objetos 18 orr.
- Animaliak / animales 19 orr.
- Bazkaltzeko ordua / ¡a comer! 24 orr.

HORRELA EZI / ¡ASÍ NO! 26 orr.
Zuzentzekoak / errores frecuentes

HAURREKIN JOLASTEKO / ¡A JUGAR! 29 orr.

ABESTU! / ¡CANTA! 34 orr.

hiztegia

diccionario

ekintzak acciones

- Agur-agur: agur / *adios*
- Apapan joan/atatan joan: kalera joan / *salir a la calle*
- Andi andi: paseatzera joan / *salir a la calle*
- Apatxe/apatx(in) egin: jesarri, eseri / *sentarse, siéntate*
- Arrekonkon, arrelepo: bizkar gainean ibili / *subirle a hombros*
- Bilin-bolaka: txirinbolaka / *dando tumbos*
- Fu egin: putz egin / *soplar*
- Kausk: kosk egin / *morder*
- Kili-kili: kili-kili egin / *hacer cosquillas*
- Kuku egin: agertu eta ezkutatu / *aparecer y desaparecer*
- Lolo joan: lotara joan / *irse a dormir*
- Lolo: loa hartzea, lo egin / *dormirse*

- Mainak eduki/egin: negar egin / *llorar, protestar, hacer mañas*
- Pa eman/bota: musu eman / *besar*
- Pu pu egin: min hartu / *hacerse daño*
- Tapa-tapa, taka-taka, tipi-tapa: ibili / *andar*
- Txalo-pin-txalo: txalo egitea / *aplaudir*
- Txalo-txalo: txaloa jo / *aplaudir*
- Txasta egin: injekzioa jarri / *poner una inyección*
- Zintz egin: mukiak kendu / *sonarse, quitarse los mocos*
- Zizta: zulatu / *pinchar*
- Zurrut, txurrut: edan / *beber*

Erabil itzazu. Hona hemen zenbait adibide:
Ponlos en práctica, aquí tienes algunos ejemplos:

- Laztana, joango gara apapan?.... *Cariño, ¿vamos a la calle?*
- Pu-pu egin al duzu? Etorri amatxorengana, polit hori..... *¿te has hecho daño? ¡Ven con mamá, cariño!*
- Apatxe aulkian! *¡siéntate en la silla!*
- Emon pa aitaxori..... *dale un beso a aita*

izenak eta adjektiboak

sustantivos y adjetivos

- **Adurtia:** ezpain inguruak beti adurrez bustita dituen haurrari esaten zaio / *baboso-a*
- **Astopotroa, astapotro:** astotzar / *bruto-a*
- **Barrabasa:** ume bihurria / *niño-a travieso-a*
- **Barrabaskeriak:** bihurrikeriak / *travesuras*
- **Kaka:** 1.- kaka / *caca*
2.- zikinkeria / *suciedad*
- **Kokola:** mamala / *tonta*
- **Kokolo:** 1.- txotxoloa, memeloa / *bobalicón*
2.- txokolatea / *chocolate*
- **Kuku egon:** ezkutatuta egotea / *estar escondido-a, oculto-a*
- **Lautxakur, lautxakurren:** katuka, katamarka / *a cuatro patas*
- **Laztana, maitea, bihotza:** umeari deitzeko hitz goxoa / *apelativo cariñoso, corazón, amor*

- Mamarro, mamua, kokoa, kokomarroa: umeak beldurtzeko / *fantasma, coco*
- Mainosoa: negartia, negar plantak egiten dituena / *mañoso-a*
- Musu-merke: musua edonori ematen diona / *besucón-besucona*
- Okerra: ume bihurria / *travieso-a*
- Pa, patxo: musua / *beso*
- Pitxin/pitxintxu: umeari deitzeko hitz goxoa / *apelativo cariñoso*
- Potxingoa: putzua / *charco*
- Pupua: mina, zauria / *dolor, herida*
- Sorgina: bizia, pizpirina / *viva, vivaracha*
- Seine: umea / *niño*
- Tete, pete: txupetea / *chupete*
- Txaloa: zaplaztekoa / *bofetada*
- Txantxar, mekotxoa: txikia, eskasa / *pequeñito-a*

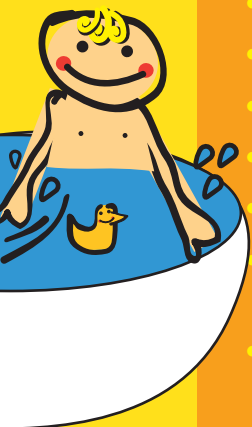
- Txarrito: koipeztoa / *guarro*
- Txatxurra: esne hagina / *diente de leche*
- Txetxe: umetxo / *niño-a*
- Txiribuelta: itzulipurdi / *voltereta*
- Txitxia: okela / *carne*
- Txoria: neskatoari buruan jartzen zaion begizta / *lazo, cinta de adorno para chicas*
- Txorta: koleta, txirikorda / *coleta, trenza*
- Umemoko: ume-umea / *crio-a*

onomatopeiak

onomatopeyas

- *Atxis: doministiku / estornudo*
- *Burrun-burrin: 1.- autoa edo bestelako ibilgailuak / coche o cualquier otro vehículo*
2.- trumoia / tormenta
- *Dan-dan-dan: atea ozenki jo / tocar la puerta con energía*
- *Dar-dar: ikara / miedo*
- *Dilin-dalan: kanpaiaren soinua / sonido de las campanas*
- *Dinbi-danba: kolpeka / dando golpes*
- *Dingilin-dangalan: herrenka dabilen umetxoa / niño-a que camina aún inseguro-a*
- *Et-et-et: ez, ez / no, no*
- *Fu: sua / fuego*

- Fu-fu: erre / quemar
- Kili-Kolo: erortzeko zorian / suelto, a punto de caerse
- Kisk-Kask: artaziekin moztu / cortar con tijeras
- Krak: hautsi / romperse
- Mau: haginkada / mordedura, mordisco
- Parrast egin: likidoa isuri / derramarse un líquido
- Plast eman: zaplastekoa, belarrondokoa / bofetada
- Plausta: zerbait jaustean ateratzen den soinua / ruido que se produce cuando cae algo
- Plisti-plasta, txipli, txapla: uretan ibili, bainatu, ur azalean kolpeak ematea / onomatopeya del chapoteo
- Po-po: autoa / coche
- Punba egin/punba(la) egin: jausi / caerse
- Purrut: puzkarra / pedo
- Tarrat: jantziak puskatu / rasgarse la ropa
- Tas-tas: ipurdikoa eman / pegar en el trasero

- Tillin-talan: 1.- kulunka aritzea / *columpiar*
2.- kanpaiaren soinua / *sonido de campana*
- Tipi-tapa: oinez ibili / *andar*
- Tirrin-tarran: dandarrez, narras ibili / *arrastrarse*
- Tok-tok: atea jo / *tocar la puerta*
- Trakatan-trakatan: zaldizka / *al trote*
- Tuju-tuju: eztula / *tos*
- Txirrist egin: irrista egin / *resbalarse*
- Txis-pun: suziriak / *cohetes*

gorputz atalak *partez del cuerpo*

- Kika: hortza, hagina / *diente*
- Popa: ipurdia / *culo*
- Popolina, potxolina, larrosatxua: alua / *rayita, vagina*
- Tirrin: zilborra / *ombligo*
- Titia: bularra / *pecho*
- Txantxurra: esne-hortzak / *diente de leche*
- Txilibitua, txistua: zakila / *pitilín, pene*

senideak

familia

- Ama: *mamá*
- Aita: *papá*
- Anaia: *hermano de chico*
- Ahizpa: *hermana de chica*
- Arreba: *hermana de chico*
- Neba: *hermano de chica*
- Neba-arrebak: *hermanos de chica y chico*
- Izeko: *tía*
- Osaba: *tío*
- Lehengusua: *primo*
- Lehengusina: *prima*
- Amama, amona: *abuela*
- Aitita, aitona: *abuelo*

jostailuak eta bestelako tresnak

juguetes y otros objetos

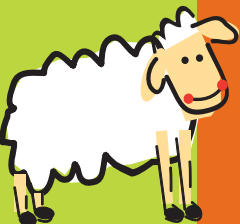

- Andrakila, kopina: panpina / muñeca
- Dilin-dalan: kanpaia / campana
- Din-dan: zibua / columpio
- Po-po: bozina, kotxea / bocina, coche
- Pun pun: tiroa, eskopeta / tiro, escopeta
- Tik-tak: erlojua / reloj
- Tilin-tolon: zintzarria / cencerro
- Tirrin-tirrin: tinbrea / timbre
- Txin-txin: dirua / dinero
- Txirrista: txirrista / tobogán
- Zinbulu-zanbulua: kolunpioa / columpio

animaliak

animales

- **Arre-arre:** astoa; astoak, zaldiak aurrera egiteko onomatopeia / burro; onomatopeya para que el burro o caballo avance
- **Au-au, uau-uau, guau-guau, ba-bau:** txakurra edo txakurraren zaunka/ perro o el ladrido del perro
- **Bee, bekereke:** ardia edo egiten duen soinua / oveja o el balar de la oveja
- **Bis-bis, pis-pis, mis-mis:** katuari dei egiteko onomatopeia / onomatopeya para llamar la atención de los gatos
- **Kir-kir, txirritxirria:** killkerra / grillo
- **Kli-klo:** zapoa edo egiten duen soinua / sapo o el sonido que produce
- **Kokoroko:** oiloa edo egiten duen soinua / gallina o el sonido que produce
- **Krua-krua:** igela edo egiten duen soinua / rana o el croar de la rana

- Kua-kua: ahatea edo egiten duen soinua / *pato* o el *sonido que produce*
- Ku-ku: kukua edo egiten duen soinua / *cuco* u el *sonido que produce*
- Kukurruku: oilarra edo egiten duen soinua / *gallo, canto del gallo*
- Kurrin-kurrin: txerria, txerriek egiten duten zarata / *cerdo, gruñido que hacen los cerdos*
- Miau: katuaren soinua / *el maullido del gato*
- Mixino, pitxitxia: katua / *gato*
- Mu: behia / *vaca*
- Muuu: behi orroa / *mugido*
- Pipia: oiloa edo edozein egaztia / *gallina, pájaro, ave en general*
- Purrak: oiloak / *gallinas*

- Tomaki: txakurra uxatzeko erabiltzen den hitza / *expresión para ahuyentar a los perros*
- Ttoa: txakurra / *perro*
- Trakatan-trakatan: zaldia / *caballo*
- Txio-txio: txoria edo haren kantua / *pájaro o el canto del pájaro*
- Uxa: oiloa uxatzeko erabiltzen den hitza / *expresión para ahuyentar a las gallinas*
- Zapi: katua uxatzeko erabiltzen den hitza / *expresión para ahuyentar a los gatos*

esamoldeak

expresiones

Hona hemen gure umeekin erabiltzen ditugun zenbait esamolde, bazkaltzeko orduan, lo egiterakoan... Erabil itzazu, ikusiko duzu nola erantzuten duten. Ai gogoratu! Besteren bat entzuten baduzu apuntatu zuk zeuk!

He aquí algunas de las expresiones más utilizadas a la hora de comunicarnos con nuestro pequeños y pequeñas, a la temida hora de comer, al dormir..., utilízalas, ya verás cómo responden. ¡Y si escuchas alguna más, apúntala tú misma/o!

ez harrotu!.....¡no te pongas gallito-a!
esan-txarrekoa hori!.....¡desobediente!
esanekoa bera!.....¡qué obediente!
bai esanekoa
ez izan astoa, taketa, kirtena!.....¡no seas bruto-a!
betondorik, betoskorik ez jarri.....¡no frunzas el ceño!

pufff, hatsa!.....!que mal huele!
ipurdiko galanta hartu du!.....¡se ha dado un buen culetazo!
garbitu betereak!.....¡quítate esas legañas!
egin zintz!..... ¡suénate los mocos!
badago musutxurik niretzat?.....¿me das un besito?
zatoz hona polit hori!.....¡ven aquí mi vida!
etorri amaren altzora!.....¡ven al regazo de ama!
atzekoz aurrera jantzi duzu nikia!...te has puesto el niki del revés
(lo de atrás para adelante)
azpikoz gainera jantzi duzu nikia!... te has puesto el niki del revés
(lo de dentro hacia fuera)
ortozik ez ibiltzeko ba!.....¡que no andes descalzo-a!
egongo ote zara geldil!.....¿pararás quieto-a?
zer duzu, ba?.....cuéntame qué te pasa

bazkaltzeko ordua! *¡a comer!*

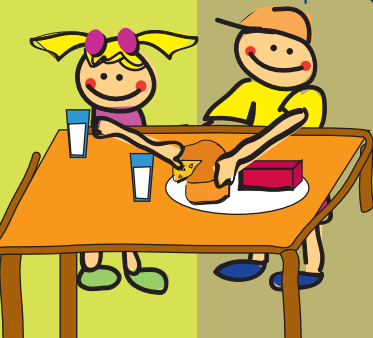
- Bapo/papo: amaitu dela esateko / *para expresar que ha terminado*
- Mama: ura edo beste edozein likido / *agua o cualquier otro líquido*
- Nene: esnea / *leche*
- Ñan-ñan, nan-nan: jan / *comer*
- Papa: ogia / *pan*
- Txixia: haragia, okela / *carne*
- Koko, Kokolo: txokolatea, gozokia / *chocolate, golosina*
- Txatxa, xaxa: fruta / *fruta*
- Mau-mau: jatearen onomatopeia / *onomatopeya acción de comer*
- Dranga-dranga: edan / *beber*

esamoldeak

expresiones relacionadas con la comida

- Ogia okerreko zulotik joan zait, kontrako zulotik joan zait, kontrako bidetik joan zait....*el pan se me ha ido por mal camino*
- Korrokadarik ez bota mahaian.....*¡en la mesa no se eructa!*
- Zurrustadarik egin barik edan!..... *¡no sorbas al beber!*
- Jan ganoraz!.....*¡come como es debido!*
- Mizkina zara gero!...*mira que eres melindroso-a (de mal comer)*
- Saloegi jaten duzu gero!.....*comes que lo devoras todo (apresuradamente)*
- Papo egin, e?.....*termínatelo, ¿vale?*

horrela ez!

iasí no!

Hona hemen, gaztetxoekin egin ohi ditugun akatsik behinenak, saiatu zuzentzen!

A continuación os mostramos algunos errores frecuentes que cometemos a la hora de hablarles en euskera a los niño/as. Corrígelos....

Erdarazko egiturak baztertu / *no utilices formas del castellano*

EZ

BAI

- A lolo joango gara?**Lo egitera joango gara?**
- ¡Qué rico!.....**Bai gozo! Ze gozo!**
- Umearen zorionak dira.....**umearen (urtebetze) eguna da**
- Mikelek jo egin dit.....**Mikelek jo egin nau**
Mikelek ostikada eman dit
- Nik de fresa gura dut...**fresazkoa/mailukizkoa/duna gura dut**
- Laztana bota siesta!.....**laztana egin lo kuluxkatxoa**
- ¿te gusta el gorria?.....**gorria gustatzen zaizu?**
- Zerez/zertaz mozorrotuko zara?.....**zer mozorrotuko zara?**

Erdarazko diminutiborik ez erabili:

En euskera no se utilizan los diminutivos

- Egingo dogu lolitos? lo egingo dugu?
- Hartu txupetito/bolsita hartu txupetetxua/poltsatxoa

Hitzei -a artikulua jarri:

No olvides poner el artículo -a

- Jango duzu bokadilo? jango duzu bokadiloa?
- Gura duzu yogur? gura duzu jogurta?

haurrekin jolasteko

juega con ellos/ellas

laztana, jolasean egingo dugu?
¿a qué quieres jugar?

Egingo dugu ezkutaketan?.....¿Jugamos al escondite?

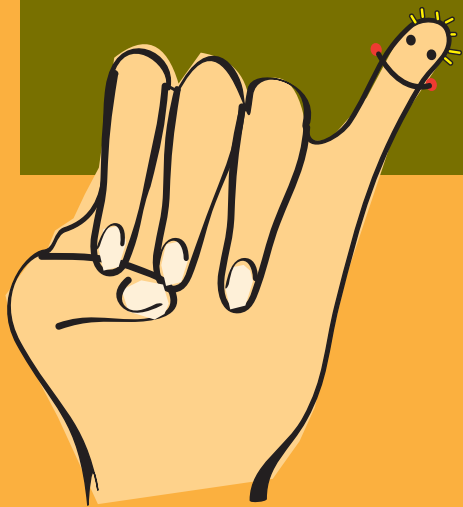
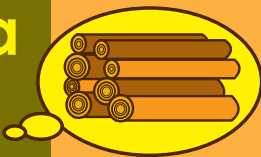
Harrapaketan ibiliko gara?.....¿Jugamos a pillar?

Egingo dugu futboleant?.....¿Jugamos al fútbol?

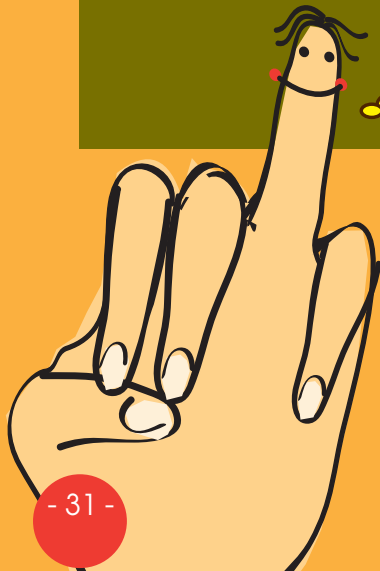
atzamarren abentura

Honek egurra
bildu zuen...

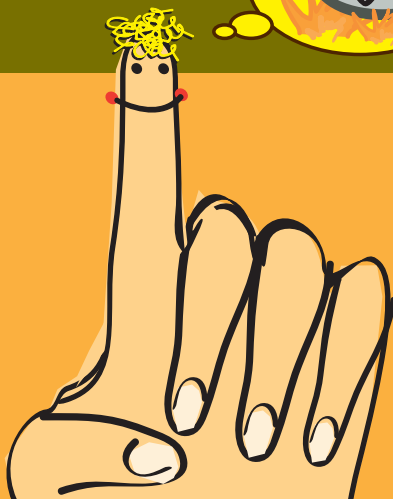
Honek sua
piztu zuen...

Honek janaria
erosi zuen...

Honek janaria
prestatu
zuen...

Eta potolo-potolo
honek dena jan zuen...

Umeari hortza erortzen zaionean

(cuando se le cae un diente de leche)

Esne-hortza (txantxurra) burkoaren azpian itxi edo teiltatura bota eta hauxe esan:

Dejar el diente de leche debajo de la almohada o tirlarla al tejado y recitar lo siguiente:

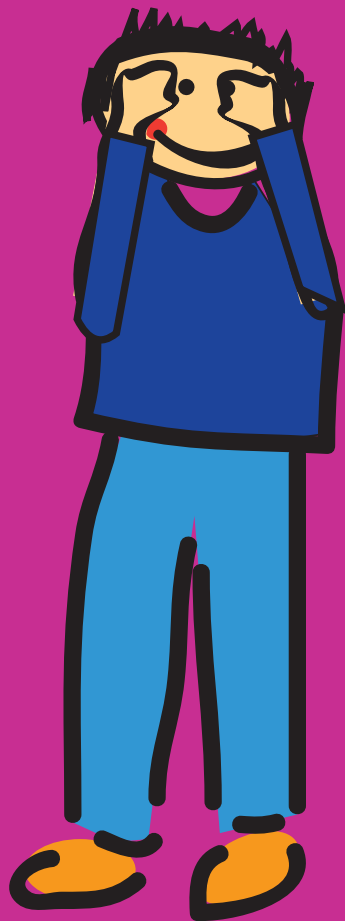
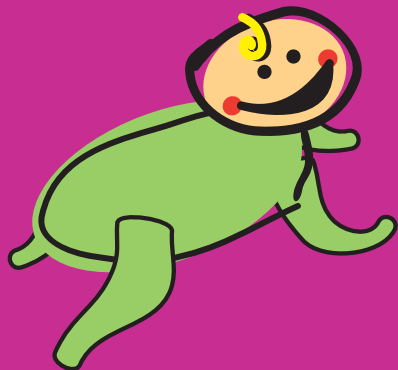
**Maritxu teiltatuko
gona gorriduna
eutsi hagin zaharra
eta ekarri barria**

Ikusi makusi

Juego del veo veo

Ikusi makusi
zer ikusi?
eta kon-kon hasten da,
hasten da **u** letraz
umea!

Zotz egitekoak

Para sortear

Dona dona katona
Sutondoan aitona
Lepotik behera kutuna
Atera kanpora neska-mutil tuntu

Don don, kikilimon,
sarrakuke, sarramon,
pike pike, tortolike,
ban bu, sirre keta, ke, bu.

abestu!
icanta!

Pintto, pintto
gure txakurra da ta
Pintto, pintto
bere izena du

zuri beltza da ta
ez du kozka egiten
begi bat ixten du
jolastu nahi badu

Arre arre mandako

Arre arre mandako
bihar Tolosarako
etzi Iruñarako
handik zer ekarriko?
zapata ta gerriko!
hauek zeinentzako?
zuretzako!

Ran roberra

Uztaia gora gora
lurretik zerura
orain alde batera
ta gero bestera
ta behera, behera, behera
ta behera behera bai
uztai barruan preso
gelditu naiz orain
ran roberra po, po, po, po, po, po, po, po
ran roberra po, po, po, po, po, po

Umea altzoan dagoala abesteko

Canción para cantar con el niño-a en el regazo:

Din dan nor hil da Pe ru za pa ta ri a
zer egin da u pe ka tu au zo ko txakurra ur ka tu
hori baiño ez ba dau e gin behar ko ja ko par ka tu

Din dan
nor hil da
Peru zapataria
Zer egin dau pekatu
auzoko txakurra urkatu.
Hori baiño ez badau egin
behar ko ja ko
par-ka-tu

txalopin txalo

txa lo pin txa lo txa lo pin txa lo ka tu txoa miz pi ra

gai ne an da go ba da go be go be go ba da go

noren za pa ta txu a ri be gi ra da go

txalopin txalo

txalo ta txalo

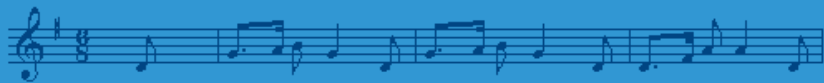
katutxoa mizpiraren gainean dago

badago bego bego badago

noren zapatatxuari begira dago

Eragiozu

E ra gi o zu es ku txo a ri behin ba te ra ta

ge ro bes te ra

Eragiozu eskutxuari
behin batera
ta gero bestera

kinkirrinera

ala kinkirrinera
ala xamurrera
"izena" plaza berriko
jira hadi beste aldera

Gainera, umeentzako abesti aproposak aurkitu ahal izango dituzue honako CD hauetan:

Además podréis encontrar más canciones apropiadas en los siguientes CDs:

Izena: Bolona-molona

Egilea: Imanol

Argitaletxea: Elkar

Izena: Xixupika

Egilea: Txirula Mirula

Argitaletxea: Elkar

Izena: Doctor Do Re Mi eta benedizebra

Egilea: Oskorri

Argitaletxea: Elkar

Izena: Gure mundu txikitik

Egilea: Gure mundu txikitik

Argitaletxea: Elkar

Izena: Egizu lo (lotarako kantak)

Egilea: Elkar

Argitaletxea: Elkar

Izena: Bulun bulunka

Egilea: Olatz Zugasti

Argitaletxea: Elkar

Izena: Behin bazen

Egilea: Koldo Amestoy
Bixente Martinez

Argitaletxea: Elkar

Izena: Gurekin hegan

Egilea: Txiri, Mirri eta Txiribiton

Argitaletxea: Elkar

Izena: Haur jolasen
abestiak III

Egilea: Haur jolasen
abestiak

Argitaletxea: Xangorin

Izena: Patata patata

Egilea: Pirritx eta Porrotx

Argitaletxea: Katxiporreta

Izena: Kukuketan

Egilea: Xirula mirula

Argitaletxea: Elkar

Izena: Urrezko giltza 1

Egilea: Urrezko giltza

Argitaletxea: Erein

Gai honi buruzko informazio gehiago nahi izanez gero honako liburu hauetan aurki dezakezue:

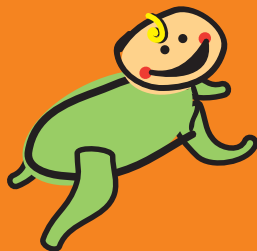
Si queréis ahondar más en alguno de estos temas podéis consultar la siguiente bibliografía:

- “Haur hizkera” Joseba Aurkenerena, Covadonga García, Jon Zelaia (Gero argitaletxea)
- “Ahozko literatura: genero txikiak” hainbat idazle, Gauontza sorta. Labayru ikastegia
- “Ume hizkuntza eta lexikoa” M^o Eugenia Markaida
- “Umeen berbak direla eta” Iñaki Gaminde
- “GALDEZKA” liburuaren atal bat: “umeen kontuak” (IVAP)
- “Betiko jolasak” Oiartzungo udala.
- “Ume txikientzako kantu eta jolasak” Bergarako Udala, 2001
- “Kukuketan, jolaserako kantak” Xirula-mirula, 2005
- “Kantu eta jolasak” Debagoieneko mankomunitatea, 2005.
- “Euskal jolasen bilduma” (I eta II), Urtxintxa eskola.

ku-ku!

haurrekin hitz egiten hasteko

A L K A R B I D E